

تحلیل و تبیین عوامل اثرگذار بر تکدی‌گری شهری در کوهدشت

مژگان رستمی نیا

فارغ‌التحصیل رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز

چکیده

تکدی‌گری به‌عنوان پدیده‌ای اقتصادی-اجتماعی به‌عنوان معضلی ریشه‌ای در فضاهای شهری نمایان شده است این پدیده بین مردان و زنان به‌صورت عام دیده می‌شود و ریشه در عوامل متعدد چون فقر، بیکاری، ساختار اجتماعی خانواده، بی‌عدالتی اجتماعی و..... دارد. در این راستا، پژوهش حاضر با هدف تحلیل و تبیین عوامل اثرگذار بر تکدی‌گری شهری کوهدشت تدوین شده است، نتایج تحقیق نشان داد در بین عوامل اثرگذار بر بروز وضعیت تکدی‌گری عامل اقتصادی و عدم وجود عدالت اجتماعی در سطح کلان از اثرگذارترین عوامل می‌باشند.

واژه‌های کلیدی: تکدی‌گری، عوامل اثرگذار، دیماتل فازی، کوهدشت

مقدمه

تکدی‌گری از زمان‌های بسیار دور مسئله‌ای اجتماعی برای تمام جوامع بشری بوده است. شاید بتوان گفت از روزی که فاصله طبقاتی در جوامع به حقیقتی انکارناپذیر تبدیل شد و اصطلاحاتی نظیر «دارا» و «ندار» در ادبیات جوامع به‌وجود آمد، مسئله با عنوان تکدی‌گری و در یوزگی نیز متولد شد. بحران‌های اقتصادی و سیاسی، تغییر فناوری وقوع حوادث طبیعی و حوادث اجتماعی، از جمله جنگ و انقلاب در عصر حاضر، افزایش بیکاری و مهاجرت روستاییان و کشاورزان به شهرها برای یافتن محلی جهت امرار معاش، به خصوص در کشورهای جهان سوم و در حال گذار، به رشد و قشر تکدی در کشورها منجر شد (منتظر قائم، ۱۳۸۶: ۱). از جمله تحقیقاتی که در این زمینه صورت گرفته می‌توان به مواردی از قبیل زیر اشاره نمود:

اسماعیلی، علی‌رضا (۱۳۹۱)، به بررسی نقش عوامل اجتماعی بر تکدی‌گری در شهر گنبدکاووس پرداخته است، نتایج بررسی ایشان نشان می‌دهد، بین متغیرهای سن، تاهل، بعدخانوار، محل تولد، نظارت و سلامت خانواده، فقر اقتصادی، مهاجرت و دوستان با تکدی‌گری رابطه معنی‌داری وجود دارد و میزان همبستگی ۰,۷۲۴ است. همچنین محاسبه رگرسیون نشان می‌دهد، در مجموع ۵۲,۴ درصد تغییرات متغیر وابسته با عوامل اجتماعی مورد مطالعه تبیین می‌گردد، زیرا سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر با ۰,۰۰۰ می‌باشد که معنی‌دار بودن آن را در سطح ۹۹ درصد تایید می‌کند.

نصرتی نژاد و همکاران (۱۳۹۱)، تکدی‌گری در ایران: رویه‌ها، روندها و علت‌ها را مورد مطالعه قرار داده‌اند، نتایج بررسی ایشان نشان داد، بین متغیرهای سن، تاهل، بعدخانوار، محل تولد، نظارت و سلامت خانواده، فقر اقتصادی، مهاجرت و دوستان با تکدی‌گری رابطه معنی‌داری وجود دارد و میزان همبستگی ۰,۷۲۴ است. همچنین محاسبه رگرسیون نشان می‌دهد، در مجموع ۵۲,۴ درصد تغییرات متغیر وابسته با عوامل اجتماعی مورد مطالعه تبیین می‌گردد، زیرا سطح معنی‌داری محاسبه شده برابر با ۰,۰۰۰ می‌باشد که معنی‌دار بودن آن را در سطح ۹۹ درصد تایید می‌کند.

نتایج نشان می‌دهد که عموم متکدیان (نزدیک به ۶۸ درصد) مرد هستند. از نظر سنی در سال‌های اخیر سهم گروه‌های سنی کمتر از ۲۰ سال در جمعیت متکدیان افزایش یافته است؛ با این حال عموم متکدیان در گروه‌های سنی ۴۰ سال و بیشتر قرار دارند. علاوه بر آن سهم بی‌سوادها از گروه‌های تکدی بسیار کاهش یافته و از ۸۰,۷ درصد در سال ۱۳۷۰ به حدود ۲۸,۱ درصد در سال ۱۳۸۶ رسیده است. همچنین سهم مجردها از گروه‌های تکدی نیز افزایش بسیاری یافته است، هر چند عموم متکدیان هنوز متأهل هستند. علاوه بر آن درصد افراد دارای معلولیت از خیل متکدیان کم شده و افراد فاقد معلولیت زیادی نیز به جامعه متکدیان اضافه شده‌اند، هر چند که بسیاری از متکدیان خود را دارای معلولیت نشان داده و از این حربه برای جمع‌آوری اعانه استفاده می‌کنند. نتیجه‌گیری: در ایران تکدی‌گری هنوز پدیده‌ای مردانه است و علت‌های آن نیز عموماً فقر و بی‌کاری است. بنابراین ایجاد فرصت‌های اشتغال برای مردان از اهمیت ویژه‌ای در این زمینه برخوردار است، خصوصاً که عموم متکدیان متأهل بوده و همواره متکدیان مجرد درصد کمتری از متکدیان را شامل شده‌اند. علاوه بر آن، افزایش سهم افراد سالم در جمعیت متکدیان، مداخلت داشتن دو پدیده فقر و بی‌کاری در گرایش به تکدی‌گری را تقویت می‌کند. البته نباید از نظر دور داشت که برخی متکدیان به این پدیده به چشم یک حرفه پردرآمد می‌نگرند و لذا به راحتی حاضر به ترک آن نبوده و حتی برای افزایش درآمد، خود را دارای معلولیت نشان می‌دهند.

خداشناس و رزمی (۱۳۹۴)، به بررسی و ارائه‌ی راهکارهایی به‌منظور ساماندهی متکدیان مناطق شهرداری شهر شیراز پرداخته‌اند.

کرمی و همکاران (۱۳۹۵)، مقاله‌ای با عنوان: بررسی علل و عوامل موزل تکدی‌گری در جوامع شهری ایران تدوین نموده‌اند. سراج زاده و همکاران (۱۳۹۶) پژوهشی با عنوان: تبریز، شهر بدون گدا: مطالعه جامعه‌شناختی مواجهه شهروندان با پدیده تکدی‌گری انجام داده‌اند، یافته‌های این تحقیق در قالب مدل زمینه‌ای نهایی متشکل از دوازده مقوله تشریح شده‌اند که عبارت‌اند از: فرهنگ کمک‌رسانی، نهادینگی فرهنگ کار، بستر مناسب اقتصادی، اهمیت شأن اجتماعی، روحیه قوم‌گرایانه، حس مسئولیت‌پذیری، ناکارآمدی سازمان‌های رسمی/حکومتی متولی پوشش‌دهی نیازمندان، نگرش منفی به گدایان، وجود نظام‌های حمایتی مردم نهاد و اعتماد مردم به آنها، کنش مقابله‌ای، رفع معضل تکدی و بهبودی محیط شهری. این دوازده مقوله حول مقوله هسته «فرهنگ مقابله‌ای» شکل گرفته‌اند.

روش تحقیق

با توجه به مؤلفه‌های مورد بررسی پژوهش حاضر از لحاظ هدف‌گذاری کاربردی و از لحاظ روش‌شناسی به‌صورت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. در این فرآیند متناسب با داده‌های موردنیاز پژوهش از روش کتابخانه‌ای و منابع مرجع در رابطه با موضوع مورد مطالعه برای گردآوری اطلاعات به‌صورت ابزار پرسشنامه مقایسات زوجی به‌عنوان ابزار گردآوری داده‌های بخش تحلیلی پژوهش استفاده شده است. تکنیک دیماتل فازی یکی از انواع روش‌های تصمیم‌گیری بر اساس مقایسه‌های زوجی است. پس از تشکیل یک ماتریس مقایسه زوجی بین معیارهای این پژوهش (جدول شماره ۱) و استفاده از یک طیف مشخص برای نمره دهی استفاده شده است.

یافته‌های تحقیق

عوامل و فرآیندهای موثر بر تکدی‌گری در کوهدشت کدامند؟

جهت تجزیه و تحلیل عوامل علی اثرگذار بر تکدی‌گری در کوهدشت از تکنیک دیماتل فازی استفاده شده است. این تکنیک یکی از انواع روش‌های تصمیم‌گیری بر اساس مقایسه‌های زوجی است. پس از تشکیل یک ماتریس مقایسه زوجی بین معیارهای این پژوهش استفاده از یک طیف مشخص برای نمره دهی (بدون تاثیر، ۰، تاثیر بسیار کم، ۱، تاثیر کم، ۲، تاثیر زیاد، ۳ و تاثیر بسیار زیاد) ۴ استفاده شده است. شاخص‌های مورد مطالعه، در این روش شامل پنج شاخص (عامل)، کلی (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، محیطی و فردی) مجموعاً در قالب زیر معیارهایی استفاده شده است.

جدول ۱: عوامل و شاخص‌های تحقیق

عوامل	مولفه‌ها
اقتصادی	بیکاری، سطح درآمد پائین، تورم، درآمد ملی پایین، توزیع ناعادلانه سرمایه ملی
فرهنگی	سست شدن ارزشهای اخلاقی و اعتقادی، تن پروری و تنبلی، عدم نگرش منفی به تکدی‌گری و تقبیح آن در جامعه
اجتماعی	ساختار خانواده، عدم کنترل و نظارت اجتماعی، آموزش و پرورش ناقص، عدم تحقق عدالت اجتماعی، عدم تامین اجتماعی، حاشیه نشینی، مهاجرت‌های بی‌رویه
محیطی و طبیعی	بلایایی طبیعی مثل سیل و زلزله، خشکسالی، آتش‌سوزی
فردی	معلولیت جسمی و معلولیت ذهنی-روانی، اعتیاد، جنسیت، سن، وضعیت تاهل، تحصیلات، درآمد، محل تولد و غیره.

جدول ۲: عامل اقتصادی

میزان اثرگذاری و اثرپذیری	Di-Ri	Di+Ri	Ri	Di	
4	-0.2130	2.8024	1.5077	1.2947	درآمد ملی پایین
5	-0.2504	2.4632	1.3568	1.1064	توزیع ناعادلانه سرمایه ملی
1	0.5048	3.0646	1.2799	1.7847	بیکاری
2	0.3608	2.6066	1.1229	1.4837	سطح درآمد پائین
3	-0.0035	2.9507	1.4771	1.4736	تورم

نتایج حاصل از تحلیل دیمتل در شاخص های اقتصادی بیانگر آن است که شاخص هایی مانند، بیکاری و سطح درآمد پایین جز عوامل علی محسوب می شوند به عبارتی شاخص بیکاری و سطح درآمد پایین با کسب امتیاز ۰,۵۰۴ جز اثرگذارترین شاخص ها می باشند

-اجتماعی

جدول ۳: عامل اجتماعی

میزان اثرگذاری و اثرپذیری	Di-Ri	Di+Ri	Ri	Di	
1	0.5376	4.1332	1.7978	2.3354	ساختار خانواده
2	0.4034	4.6602	2.1284	2.5318	عدم تحقق عدالت اجتماعی
5	-0.2342	4.2584	2.2463	2.0121	مهاجرت های بی رویه
4	0.1979	4.6533	2.2277	2.4256	حاشیه نشینی
3	0.2656	4.1472	1.9408	2.2064	عدم تامین اجتماعی

مهمترین نتایج حاصل از شاخص های اجتماعی نشان می دهد که ساختار خانواده با کسب بیشترین امتیاز ۰,۵۳۷ جز اثرگذارترین شاخص شناخته شد. همچنین شاخص عدم تحقق عدالت اجتماعی از لحاظ اهمیت با امتیاز ۴,۶۶۰ نیز جز مهم ترین شاخص شناخته شد.

-فرهنگی

جدول ۴: عامل فرهنگی

میزان اثرگذاری و اثرپذیری	Di-Ri	Di+Ri	Ri	Di	
2	0.1186	2.8833	1.3823	1.5010	سست شدن ارزشهای اخلاقی و اعتقادی
1	0.1334	2.8980	1.3823	1.5157	تن پروری و تنبلی
3	0.1022	2.6292	1.2635	1.3657	عدم نگرش منفی به تکدی گری و تقبیح آن در جامعه

از لحاظ فرهنگی مهمترین شاخص هایی که بیشترین اهمیت را دارد می توان به شاخص تن پروری و تنبلی اشاره کرد که با کسب امتیاز ۳,۰۰۴ جز مهمترین شاخص شناخته شد.

-محیطی و طبیعی

جدول ۵: عامل طبیعی

میزان اثرگذاری و اثرپذیری	Di-Ri	Di+Ri	Ri	Di	
1	0.4397	3.8795	1.7199	2.1596	بلایای طبیعی مثل سیل و زلزله، خشکسالی، آتش سوزی

از لحاظ محیطی، وقوع بلایای طبیعی از اثرگذارترین عوامل اصلی بر وقوع پدیده فقر و تکدی گری می باشد.

فردی

جدول ۶: عامل فردی

میزان اثرگذاری و اثرپذیری	Di-Ri	Di+Ri	Ri	Di	فردی
1	0.1441	0.7827	0.3193	0.4634	معلولیت جسمی و معلولیت ذهنی- روانی
2	0.0000	1.1707	0.5854	0.5854	اعتیاد
۵	-0.2412	1.1360	0.6886	0.4474	تاهل
۴	-0.0219	0.9167	0.4693	0.4474	جنسیت و سن
۳	0.2632	0.8947	0.3158	0.5789	تحصیلات

به لحاظ عوامل فردی، شاخص های معلولیت جسمی و ذهنی، اعتیاد از اثرگذارترین مولفه های تکدی گری در کوهدشت می باشند.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحلیل دیمتال در شاخص های اقتصادی بیانگر آن است که شاخص هایی مانند، بیکاری و سطح درآمد پایین جز عوامل علی محسوب می شوند به عبارتی شاخص بیکاری و سطح درآمد پایین با کسب امتیاز ۰,۵۰۴ جز اثرگذارترین شاخص ها می باشند.

مهمترین نتایج حاصل از شاخص های اجتماعی نشان می دهد که ساختار خانواده با کسب بیشترین امتیاز ۰,۵۳۷ جز اثرگذارترین شاخص شناخته شد. همچنین شاخص عدم تحقق عدالت اجتماعی از لحاظ اهمیت با امتیاز ۴,۶۶۰ نیز جز مهم ترین شاخص شناخته شد.

از لحاظ فرهنگیمهمترین شاخص هایی که بیشترین اهمیت را دارد می توان به شاخص تن پروری و تنبلی اشاره کرد که با کسب امتیاز ۳,۰۰۴ جز مهمترین شاخص شناخته شد.

از لحاظ محیطی، وقوع بلایای طبیعی از اثرگذارترین عوامل اصلی بر وقوع پدیده فقر و تکدی گری می باشد. به لحاظ عوامل فردی، شاخص های معلولیت جسمی و ذهنی، اعتیاد از اثرگذارترین مولفه های تکدی گری در کوهدشت می باشند. در راستای حل و معضل پدیده تکدی، جامعه و دولت باید برنامه های دقیق و مطلوبی را طرح و اجرا نمایند. باید شرایطی به وجود آید که وضع اقتصادی سامان گیرد و اشتغال برای تمام افراد فراهم شود تا بیکاری وضع نابه سامان اقتصادی شهرها و روستاها بهانه ای برای تکدی گری نباشد تا افراد به مشاغل کاذب روی نیاورند. اگر شرایط اقتصادی عموم افراد جامعه بهبود یابد، معضل بیکاری مرتفع شود و اگر امنیت شغلی برای همگان فراهم شود، این افراد مستحق نیز به دامان جامعه باز خواهند گشت

منابع

۱. اسماعیلی، علیرضا (۱۳۹۱)، بررسی نقش عوامل اجتماعی بر تکدی گری در شهر گنبدکاووس در سال ۱۳۹۰، جامعه شناسی مطالعات جوانان، دوره ۳، شماره ۸.
۲. خدانشناس، ابراهیم و محمدهادی رزمی (۱۳۹۴)، بررسی و ارائه راهکارهایی به منظور ساماندهی متکدیان مناطق شهرداری شهر شیراز، بررسی و ارائه راهکارهایی به منظور ساماندهی متکدیان مناطق شهرداری شهر شیراز، دوره ۳، شماره ۱۱ - شماره پیاپی
۳. سراج زاده، سید حسین، توکل آقایاری هیر و نشمین خضری (۱۳۹۶)، تبریز، شهر بدون گدا: مطالعه جامعه شناختی مواجهه شهروندان با پدیده تکدی گری، دوفصلنامه مسائل اجتماعی ایران، دوره ۸، شماره ۱.
۴. کرمی، الهام و نوین، رضیه و حسینی، سیدمحسن، ۱۳۹۵، بررسی علل و عوامل موصل تکدی گری در جوامع شهری ایران، کنگره بین المللی جامع حقوق ایران، <https://civilica.com/doc/633999>
۵. منتظر قائم، مهدی (۱۳۸۶)، تکدی گری در ایران، مجموعه تحلیل های آسیب های اجتماعی در ایران، تهران: سلمان.
۶. نصرتی نژاد، فرهاد، علی اخوان بهبهانی و منصور دیهول (۱۳۹۱)، ت کدی گری در ایران: رویه ها، روندها و علت ها، مجله مطالعات ناتوانی، دوره ۲، شماره ۲.

Analysis and Explanation of Factors Affecting Urban Begging in Kuhdasht

Mojgan Rostaminia

Graduated in Geography and Urban Planning, Shahid Chamran University of Ahvaz

Abstract

Begging as a socio-economic phenomenon has emerged as a root problem in urban spaces. This phenomenon is seen among men and women in general and is rooted in various factors such as poverty, unemployment, family social structure, and social injustice and..... has it. In this regard, the present study aims to; Analysis and explanation of the factors affecting urban begging in Kuhdasht has been compiled. The results showed that among the factors affecting the incidence of begging, the economic factor and the lack of social justice at the macro level are the most influential factors.

Keywords: Begging, Influential Factors, Fuzzy Dimatel, Koohdasht.
